

Հաստատված է

Պետության և իրավունքի

տեսության և սահմանադրական

իրավունքի ամբիոնի 28. 08. 2017 թ.

նիստում (արձ. թիվ 1)

Ամբիոնի պետ՝

(ստորագրություն)

.....

(ամիս ամսաթիվ)

**ՀՀ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱՀԱՄԱԼԻՐ
ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ**

(Կազմվել է ուսումնական ծրագրի նախագծի հիման վրա)

ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄ	ՀՀ սահմանադրական իրավունք 1
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԻՉ	
ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ	Իրավագիտություն, հեռակա ուսուցում
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	Իրավագիտություն
ԱՄԲԻՈՆ	Պետության և իրավունքի տեսության սահմանադրական իրավունքի ամբիոն E-mail: pitambion@mail.ru
ՀԵՂԻՆԱԿ/ՆԵՐ	Ա.Սաֆարյան E-mail: safamalya@mail.ru, հեռ. 093 57 75 89
ՈՒՍ.ՏԱՐԻ/ԿԻՍԱՄՅԱԿ	1-ին կուրս, 2-րդ կիսամյակ
ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ	բակալավր

ԿՐԵԴԻՏՆԵՐ	3 (երեք)
ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԻ ԲԱՇԽՈՒՄ ԵՎ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՀԵՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՁԵՎԵՐԸ	«ՀՀ սահմանադրական իրավունք» դասընթացի ընդհանուր ծավալը կազմում է 10 ժամ, որից 8 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար պարապմունք, 80 ժամ ինքնուրույն աշխատանք: Ինքնուրույն աշխատանքի համար նախատեսված ժամերին սովորողը կատարում է գրականության ընթերցում և մշակում, վերլուծական, հետազոտական աշխատանք, դասախոսի հանձնարարությամբ կարող է գրել ռեֆերատներ և էսսեներ, պատրաստվում է հաջորդ դասին: Լսարանային դասերը կայանում են շաբաթը մեկ անգամ՝ 80 րոպե տևողությամբ: Դասընթացն ավարտվում է 1-ին կուրսի 2-րդ կիսամյակի վերջում առանց եզրափակիչ գնահատման:
ՄՈՒՏՔԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ	Դասընթացը կառուցվում է «Պետության և իրավունքի տեսություն» «Իրավապահ մարմիններ» դասընթացի իմացության վրա:
ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ	«ՀՀ Սահմանադրական իրավունք 1» դասընթացի շրջանակներում ուսումնասիրվում են սահմանադրական իրավունքի հասկացությունը, առարկան, համակարգը, սահմանադրության էությունը, տեսակները և ձևերը, սահմանադրական կարգի հասկացություն, հայկական պետության սահմանադրական բնութագիրը, անձի իրավական կարգավիճակի հիմունքները, ՀՀ սահմանադրաիրավական կարգավիճակը և քաղաքացության ինստիտուտը:
ՆՊԱՏԱԿ	Դասընթացի նպատակն է սովորողներին հաղորդել գիտելիքներ և ձևավորել կարողություններ ՀՀ Սահմանադրության էության և բովանդակության, սահմանադրական կարգի հիմունքների, ՀՀ քաղաքական համակարգի, դրա տարրերի, անձի իրավական կարգավիճակի հիմունքների, սահմանադրաիրավական կարգավիճակի և քաղաքացիության ինստիտուտի վերաբերյալ:

ԽՆԴԻՐ/ՆԵՐ	Դասընթացի խնդիրներն են՝ • Ուսումնասիրել սահմանադրական իրավունքի հասկացությունը, առարկան, մեթոդները, գիտությունը, սահմանադրաիրավական նորմերն ու ինստիտուտները, • Ներկայացնել Սահմանադրության հասկացությունը և բնորոշ գծերը, • ուսումնասիրել Սահմանադրության հատուկ իրավաբանական բնույթը և էությունը, • ներկայացնել ՀՀ սահմանադրական կարգը, հայկական պետության բնութագիրը, • ուսումնասիրել անձի իրավական կարգավիճակի հիմունքները, ուսումնասիրել քաղաքացիության ինստիտուտը:
ԿՐԹԱԿԱՆ ԵԼՔԱՅԻՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ Կարողանա՝	1. տալ ՀՀ Սահմանադրության առարկայի, աղբյուրների, մեթոդների, սկզբունքների, նորմերի, համակարգի, սահմանադրաիրավական հարաբերությունների սահմանումը, 2. տարբերել Սահմանադրական իրավունքի, որպես ՀՀ իրավունքի համակարգի առաջատար ճյուղի և գիտության առանձնահատկությունները ՀՀ իրավական համակարգում, 3. ներկայացնել ՀՀ իրավունքի համակարգում ՀՀ սահմանադրության ունեցած տեղը, դերը և նշանակությունը, 4. բացահայտել հասարակական կյանքում ՀՀ սահմանադրական կարգի հիմունքների դերն ու նշանակությունը, 5. բացահայտել մարդու հիմնական իրավունքների և ազատությունների կառուցակարգերը, 6. սահմանել ՀՀ քաղաքացիության ինստիտուտը, բնութագրիչ տարերը, քաղաքացիության տրամադրման և դադարեցման,

	կացության կարգավիճակների տրամադրման հիմնական ձևական պահանջները, 7. ընկալել «սահմանադրություն» երևույթի՝ կարևորությունը և նշանակությունը, 8. մատնանշել տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ավուներն ու ազատությունների առանձնահատկությունը, 9. վերլուծել ՀՀ քաղաքական համակարգի տարրերից յուրաքանչյուրը, 10. ներկայացնել ՀՀ սահմանադրավական կարգավիճակը, 11. դասակարգել իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հիմքերը, 12. բացահայտել մարդու և քաղաքացու սահմանադրական պարտականությունները 13. ներկայացնել իրավունքների և ազատությունների սահմանադրական երաշխիքները:
--	--

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ		
Հիմնական		1. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք /պատ. Խմբագիր պրոֆ. Ն. Ա. Այվազյան/: «Երևանի համալսարան» հրատ., մաս 1 Երևան, 2016: 2. Պետության և իրավունքի տեսություն: Ուսումնական ձեռնարկ / Պ507 Հեղ. խումբ: Գիտ. խմբ՝ Ա. Ղամբարյան, Մ. Մուրադյան.-2 -րդ լրամշակված հրատ.-Եր.:Լուսաբաց հրատարակչատուն, 2016.- 628 էջ: 3. Մուրադյան Մ.Հ. Մարդու իրավունքների տեսության հիմնահարցեր/ Մ.Հ. Մուրադյան. – Եր., Մ992 Ա/Ձ Արման Ասմանգույան, 2016 (մաս 1) - 224 էջ: Այվազյան Ն., Այվազյան Ա., Սահմանադրության էությունը և բովանդակությունը, Երևան, 2005: 2002.
Լրացուցիչ		1. Մ. Մուրադյան Արտասահմանյան երկրների սահմանադրական իրավունք (Ընդհանուր մաս): Եր. 2011. 2. Авакьян С.А. Конституционное право. Энциклопедический словарь. Изд."Норма", М.,2000. 3. Автономов А.С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. М., 2005. 4. Баглай М.Б. Конституционное право Российской Федерации. М., 2005. 5. Государственное право Германии /издатели: И. Изензее, П. Кирххов/. В 2-х томах, М., 1994. 6. Енгибарян Р.В. Сравнительное конституционное право. М., 2005

	7. Енгибарян Р.В. Конституционное развитие в современном мире. М., 2007. 8. Зиновьев А.В. Конституционное право России: проблемы теории и практики. М., 2000. 9. Козлова Е.И.Кутафин О. Е. Конституционное право России. М., 2006. 10. Конституционное /государственное/ право зарубежных стран /под ред. проф. Страшуна Б. А./. В 4-х томах. Том 1, М., 1993, том 2 М., 1995, том 3, М., 1998. 11. Маклаков В.В. Конституционное право зарубежных стран (Общая часть). М., 2006. 12. Сравнительное конституционное право /отв. ред. проф. Чиркин В. Е./. М.,

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐ ԵՎ ԿՇԻՌ	
ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ / ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐ	Սովորողը դասընթացից կարող է հանդես բերել մինչև 100% (ստուգված) առաջադիմություն: Առաջադիմության վերջնական գնահատականը ձևավորվում է ուսանողի միջանկյալ և ամփոփիչ քննությունների գնահատականների հանրագումարի արդյունքում: Գնահատումը կատարվում է վերոնշյալ բաղադրիչների հիման վրա «Գերազանց», «Լավ», «Բավարար» և «Անբավարար» կամ «Ստուգված» կամ «Չստուգված» գնահատականների նշանակումով: Սովորողների գիտելիքները, ունակությունները և հմտությունները գնահատվում են «Գերազանց», «Լավ», «Բավարար» և «Անբավարար» կամ «Ստուգված» կամ «Չստուգված»: Սովորողների գիտելիքները գնահատվում են հետևյալ չափանիշներով՝ ա) «Գերազանց», եթե ունկնդիրը խոր և հիմնավոր է յուրացրել ամբողջ ծրագրային նյութը, սպառիչ, հաջորդական, գրագետ ու տրամաբանորեն կառուցված է շարադրում այն, նյութը սերտորեն կապում է ուստիկանության ծառայության խնդիրների հետ, չի դժվարանում պատասխանել, երբ ձևավորվում է առաջադրանքը, ազատորեն լուծում է խնդիրներն ու կատարում գործնական առաջադրանքները, ճիշտ է հիմնավորում ընդունած որոշումները, ընդունակ է ինքնուրույն ընդհանրացնել և շարադրել նյութը՝ սխալներ թույլ չտալով: բ) «Լավ», եթե սովորողը հիմնավոր գիտի ծրագրային նյութը, գրագետ է և ըստ էության շարադրում է այն, հարցին պատասխանելիս թույլ չի տալիս էական անճշտություններ, կարողանում է ճիշտ կիրառել տեսական դրույթները, գործնական առաջադրանքները կատարելիս տիրապետում է անհրաժեշտ ունակությունների ու հմտությունների:

	գ) «Բավարար», եթե սովորողը յուրացրել է միայն հիմնական նյութը, բայց չգիտի դրա առանձին մանրամասները, թույլ է տալիս անճշտություններ, ոչ ճիշտ ձևակերպումներ, խախտում է ուսումնական նյութի շարադրման հաջորդականությունը և դժվարանում է կատարել գործնական առաջադրանքները: դ) «Անբավարար», եթե սովորողը չգիտի ծրագրային նյութի զգալի մասը, թույլ է տալիս էական սխալներ, չի կարողանում կատարել գործնական առաջադրանքներն ու լուծել խնդիրները:
ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	
Ներկայություն	Դասապլանի որևէ փոփոխություն նախօրոք կտեղեկացվի սովորողին: Սովորողի դասերին ներկայությունը բխում է նրա իսկ շահերից, քանի որ ներկայությունը ենթադրում է ունկընդրում, մասնակցություն քննարկումներին, չհասկացված կամ վատ հասկացված խնդիրների պարզաբանում, ինքնուրույն աշխատանքների հանձնում: Սովորողն այս դեպքում հնարավորություն է ունենում լսել ոչ միայն ծրագրային նյութը, այլև մասնակցել քննարկումներին, բանավեճերին, անել ինքնուրույն դատողություններ և հայտնել սեփական տեսակետը:
Գրավոր աշխատանքներին ներկայացվող պահանջներ	Գրավոր աշխատանքների ժամանակ արգելվում է ծածկագրերից օգտվելը: Ծածկագրի հայտնաբերման դեպքում աշխատանքը գնահատվում է զրո միավոր:
Ինքնուրույն և գործնական աշխատանքներ	Ինքնուրույն աշխատանքները անհրաժեշտ է կատարել առանց կողմնակի միջամտության և հանձնել դրանք նշված ժամանակահատվածում: Ինքնուրույն աշխատանքում արգելվում է գրագողությունը: Այլոց մտքերը օգտագործելու դեպքում սովորողը պարտավոր է նշել աղբյուրը ըստ ընդունված ակադեմիական ձևաչափի:

ԹԵՄԱՏԻԿ ՏՐՈՇՄԱՆ ՔԱՐՏԵԶ

Թեմա 1 Հայաստանի սահմանադրական իրավունքի ճյուղի հասկացությունը և առարկան: Սահմանադրական իրավունքի գիտությունը (2 ժամ դասախոսություն)	
Թեմայի հարցերը	Դասավանդման և գնահատման մեթոդաբանություն
1. Սահմանադրական իրավունքի հասկացությունը: «Սահմանադրական իրավունք» և «պետական իրավունք» հասկացությունների հարաբերակցությունը: 2. Սահմանադրական իրավունքի առարկան և մեթոդը: Սահմանադրական իրավունքի կողմից կարգավորվող հարաբերությունների (երկու խումբ՝ մարդ-պետություն և պետական իշխանության կառուցվածքը) հիմնարար բնույթը և նրա կարգավորման մեթոդների (պարտավորեցման, արգելման, թույլատրման, իշխանական-հրամայական) բովանդակությունը: 3. Սահմանադրաիրավական նորմերը և ինստիտուտները: Սահմանադրական իրավունքի նորմերի նմանությունն ու տարբերությունը (բովանդակությամբ, աղբյուրներով, սուբյեկտներով, կառուցվածքով, տեսակներով) իրավունքի այլ ճյուղերի նորմերից: Այդ նորմերի դասակարգումն՝ ըստ բովանդակության, իրավաբանական ուժի, տարածքի, հանձնարարականի բնույթի (լիազորող, պարտավորեցնող, արգելող), նյութականի և ընթացակարգայինի: Սահմանադրաիրավական ինստիտուտների կազմավորման հիմնական չափանիշները և տեսակները: 4. Սահմանադրաիրավական հարաբերությունները և դրանց սուբյեկտները: Սահմանադրաիրավական հարաբերությունների առանձնահատկությունները (ունեն՝ սեփական բովանդակություն, սուբյեկտների առանձնահատուկ կազմ, բնութագրվում են մեծ բազմազանությամբ) և տեսակները (ընդհանուր բնույթի, իրավական վիճակը, մշտական և ժամանակավոր, նյութական և ընթացակարգային): Այդ հարաբերությունների կապը իրավաբանական փաստերի հետ: Սահմանադրաիրավական հարաբերությունների սուբյեկտների առանձնահատկությունները և տեսակները:	Հարցեր 1-7 անցկացվում է դասախոսություն՝ սովորողների ուշադրությունը հրավիրելով խնդրահարույց հարցերի վրա: Հարցեր 6, 8-13 - ինքնուրույն աշխատանք. սովորողները ծանոթանում են գրականությանը՝ այնուհետև սեմինար պարապմունքի ժամանակ քննարկվում են խնդրահարույց հարցերը, ստուգվում են ընթացիկ առաջադրանքները:

5. Սահմանադրական իրավունքի աղբյուրների (դրանց ձևավորման գործում բնական իրավունքի և պոզիտիվ իրավունքի դերը) տեսակները (նյութական և իրավական): 6. Սահմանադրական իրավունքի համակարգը (սկզբունքները, ինստիտուտները, նորմերը), դրա կապը Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության համակարգի հետ: 7. Սահմանադրաիրավական պատասխանատվության առանձնահատկությունը և սուբյեկտները: 8. Սահմանադրական իրավունքի տեղը Հայաստանի Հանրապետության իրավունքի համակարգում: Նրա կապը իրավունքի մյուս ճյուղերի հետ: 9. Սահմանադրական իրավունքի զարգացման հիմնական միտումները: Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական իրավունքի զարգացման (սոցիալականացումը, ժողովրդավարացումը, միջազգայնացումը) միտումները: 10. Սահմանադրական իրավունքի գիտության առարկան, համակարգը և աղբյուրները: 11. Սահմանադրական իրավունքի գիտության մեթոդները: Պատմական, իրավահամեմատական, վիճակագրական, համակարգային մոտեցման և հետազոտության կոնկրետ-սոցիոլոգիական մեթոդների կիրառության առանձնահատկությունները: 12. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունքի գիտության զարգացումն արդի փուլում: 13. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունքի դասընթացը:	
---	--

Թեմա 2 ՀՀ Սահմանադրության տեսական հիմունքները (2 ժամ դասախոսություն)	
Թեմայի հարցեր	Դասավանդման և գնահատման մեթոդաբանություն

1. Սահմանադրության հասկացությունը (նորմատիվ ակտ է, ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ և հատուկ կարգավորման առարկա) և հատկանիշները (ընդունվում է ժողովրդի կողմից, նրա անունից, ունի հիմնարար և համապարփակ բնույթ), որոնցով տարբերվում է մյուս իրավական ակտերից: 2. Սահմանադրության հատուկ իրավաբանական բնույթը, նրա բարձրագույն իրավաբանական ուժի և այլ իրավական ակտերի նկատմամբ գերակայության բովանդակությունը: Մյուս ակտերի նկատմամբ Սահմանադրության գերակայությունը պայմանավորող հանգամանքները: Սահմանադրության և միջազգային-իրավական նորմերի հարաբերակցությունը: 3. Սահմանադրության էությունը: Սահմանադրության ծագման բնական անհրաժեշտությունը և նրա բովանդակության պատմական զարգացումը: Սահմանադրության էության վերաբերյալ տարբեր մոտեցումները (արևմտյան և մարքսիստական): 4. Սահմանադրության տեսակները և ձևերը: Սահմանադրության դասակարգումը ըստ որոշակի չափանիշների. (կառավարման ձևի, քաղաքական ռեժիմի, կառուցվածքի ձևի, ընդունման կարգի, իրավաբանականի և փաստացիի): Սահմանադրության ներքին և արտաքին ձևերի (կոշտ և ճկուն, համառոտ և ծավալուն, գրված և չգրված) բազմազանությունը պայմանավորող հանգամանքները: Սահմանադրության կառուցվածքի բովանդակությունը: 5. Սահմանադրության գործառնությունները (ֆունկցիաները): Իրավական, քաղաքական և գաղափարական գործառնությունների բովանդակությունը: 6. Սահմանադրության գործողությունը ժամանակի մեջ և տարածության վրա: Սահմանադրության նորմերի անմիջական գործողության բովանդակությունը: 7. Սահմանադրությունների ընդունման և փոփոխման կարգը: ՀՀ Սահմանադրության ընդունման և փոփոխման կարգը:	Հարցեր 1-7 - անցկացվում է դասախոսություն խմբային քննարկման եղանակով: Սովորողները նախօրոք ուսումնասիրում են քննարկվող նյութը և ներկայացնում խնդրահարույց հարցերը: Հարցեր 3, 4, 6 – ինքնուրույն աշխատանք: Սովորողները նախապես ծանոթանում են անհրաժեշտ նյութերին, ուսումնասիրում են եվրոպական մի քանի երկրների սահմանադրությունների կառուցվածքը, կարգավորման ոլորտները, և համեմատում ՀՀ Սահմանադրության հետ ու ցույց տալիս առանձնահատկությունները: Ստուգվում են ընթացիկ առաջադրանքները, կազմակերպվում են թեմատիկ ցուցադրություններ:
---	---

Թեմա 3 ՀՀ սահմանադրական կարգի հիմունքները, ՀՀ սահմանադրաիրավական կարգավիճակը (2 ժամ դասախոսություն)	
Թեմայի հարցեր	Դասավանդման և գնահատման մեթոդաբանություն
1. Սահմանադրական կարգի հասկացությունը: Դրա բովանդակության պայմանավորված լինելը Սահմանադրության առաջին գլխում ամրագրված հիմնադրույթներով: Սահմանադրական կարգի միջազգային նշանակությունը: 2. Սահմանադրական կարգի ինստիտուտի տեղը ՀՀ սահմանադրական իրավունքում: Այդ ինստիտուտի նորմերի ազդեցությունը Սահմանադրության մյուս ինստիտուտների ձևավորման վրա: 3. Ինքնիշխան պետություն: Ինքնիշխանության իրավաբանական բովանդակության դրսևորման ձևերը (պետական իշխանության գերակայություն, միասնություն և անկախություն): 4. Ժողովրդավարական պետություն: Պետության ժողովրդավարական բնույթի դրսևորման եղանակները (քաղաքացիական հասարակության առկայություն, իշխանության պատկանելը ժողովրդին, մարդու և քաղաքացու իրավունքների և ազատությունների ապահովում, իշխանությունների բաժանման սկզբունքի իրականացում): 5. Սոցիալական պետություն: Սոցիալական պետության բնորոշ գծերը (աշխատանքի իրավունք, տնտեսության իրացում, նվազագույն կենսամիջոցների ապահովում): 6. Իրավական պետություն: Իրավական պետության բնորոշ գծերը (իրավունքի կամ օրենքի գերակայություն, փոխադարձ պատասխանատվության ապահովում, իշխանությունների բաժանում): 7. Աշխարհիկ պետություն: Աշխարհիկ պետության բնորոշ գծերը, որոնցով այն տարբերվում է կղերական բնույթի պետություններից: 8. Իշխանության պատկանելը ժողովրդին:	Հարցեր 1-6 - անցկացվում է դասախոսություն: Հարցեր 7-15 - ինքնուրույն աշխատանք. սովորողները ծանոթանում են անհրաժեշտ նյութերին, վեր են հանում խնդրահարույց հարցերը, որոնք քննարկվում են սեմինար պարապմունքի և հաջորդ դասախոսության ժամանակ: Ստուգվում են ընթացիկ առաջադրանքները, կազմակերպվում են թեմատիկ ցուցադրություններ, տրվում են տեստային առաջադրանքներ:

Ժողովրդաիշխանության սկզբունքի ծագումն ու զարգացումը: Ժողովրդի ինքնիշխանության և պետական ինքնիշխանության հասկացությունն ու հարաբերակցությունը: Ժողովրդաիշխանության և ժողովրդավարության սկզբունքների հարաբերակցությունը և դրա նենգափոխման վնասակար հետևանքները: 9. Ժողովրդաիշխանության իրացման ձևերը: Անմիջական ժողովրդաիշխանության տեսակները: Հանրաքվեի հասկացությունը և տեսակները (պարտադիր, ֆակուլտատիվ, պլեբիսցիտ), սուբյեկտները, առարկան և իրավաստեղծ նշանակությունը: Հանրաքվեի նշանակումը բացառող հանգամանքները: Ժողովները, հանրաքվեները, երթերը և ցույցերը որպես անմիջական ժողովրդաիշխանության օժանդակ ձևեր: Ազատ ընտրությունների սկզբունքի բովանդակությունը: Ժողովրդաիշխանության ներկայացուցչական ձևերը (պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններ): Խորհրդարանի և Նախագահի միջոցով իշխանության մյուս թևերի նկատմամբ ժողովրդի վերահսկողության բովանդակությունը: 10. Իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքը: Դրա բովանդակությունը, ծագումն ու զարգացումը: Իշխանությունների տարանջատման սկզբունքի դրսևորման առանձնահատկությունները կառավարման տարբեր ձևերի դեպքում: 11. ՀՀ տարածքը: 12. ՀՀ պետական լեզուն: 13. ՀՀ պետական խորհրդանիշները: 14. ՀՀ մաքսային, դրամական և հարկային համակարգերը: 15. ՀՀ-ը միջազգային հարաբերությունների համակարգում:	
--	--

Թեմա 4 Մարդու և քաղաքացու սահմանադրաիրավական կարգավիճակը, Անձնական իրավունքներ և ազատություններ, Քաղաքական իրավունքներ և ազատություններ, Հայաստանի Հանրապետության

քաղաքացիությունը (2 ժամ դասախոսություն, 2 ժամ սեմինար)	
Թեմայի հարցեր	Դասավանդման և գնահատման մեթոդաբանություն
1 Անձի իրավական կարգավիճակի հասկացությունը և դրա վրա ազդող հանգամանքները (քաղաքացիությունը, հիմնական իրավունքներն, ազատություններն ու պարտականությունները, գործունակությունը, սոցիալական վիճակը): 2. Մարդու և քաղաքացու իրավական վիճակի սկզբունքները (իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների համընդհանուր լինելը, հավասարությունը (իր երեք դրսևորումներով), անօտարելիությունը): 3. Սահմանադրական իրավունքների, ազատությունների և պարտականությունների հասկացությունը և բովանդակությունը: Մարդու հիմնական (սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական, անձնական) իրավունքների սահմանադրական ամրագրման օբյեկտիվ բնույթը՝ (որպես անձի և պետության գոյության պայմանի): Սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների բնորոշ գծերը, որոնցով դրանք տարբերվում են իրավունքի այլ ճյուղերի նորմերով կարգավորվող իրավունքներից: 4. Օտարերկրացիների իրավական վիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում: Կացության ժամանակավոր, մշտական, հատուկ կարգավիճակների սուբյեկտները և առանձնահատկությունները: 5. Մարդու իրավունքների միջազգային իրավական հիմքերը: Մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային նորմերի արտացոլումը ներպետական օրենսդրության մեջ: 6. Իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման հասկացությունը և հիմքերը: Սահմանափակման ենթակա և սահմանափակման ոչ ենթակա իրավունքները: 7. Իրավունքների և ազատությունների դասակարգումը: Դասակարգման հիմքերը և չափանիշները (մարդու իրավունքներ և քաղաքացու իրավունքներ, անհատական և կոլեկտիվ): Մարդու իրավունքների դասակարգումը ըստ բովանդակության (անձնական, քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական): 8. Արժանապատվությունը որպես մարդու իրավունքների հիմք: Անազատության մեջ գտնվող անձի արժանապատվության պաշտպանության միջոցները:	Հարցեր 1-5 - Դասախոսություն՝ սովորողների ակտիվ ներգրավմամբ, խմբային քննարկման ձևով: Հարցեր 6-26 - ինքնուրույն աշխատանք. Ուսանողները ծանոթանում են դասագրքի նյութերին և հանձնարարված այլ գրականությանը, վեր հանում խնդրահարույց հարցերը, որոնք քննարկվում են դասախոսությունների ընթացքում: Հարցեր 1-4 - անցկացվում է սեմինար պարապմունք. ուսանողները քննարկում են մարդու և քաղաքացու իրավական կարգավիճակի սահմանադրաիրավական ամրագրումը, ՀՀ-ում օտարերկրացիների կացության կարգավիճակի օրենսդրական մրագրման վիճակը և փորձում առաջարկություններ ներկայացնել նշված ոլորտները կարգավորող օրենսդրության բարելավման ուղղությամբ:

9. Կյանքի իրավունքը: Մարդու կյանքի իրավունքի պաշտպանության հիմնական ուղղությունները (մահապատժի վերացումը, բնակչության բժշկական սպասարկումը, վերարտադրողական իրավունքը, հանցավորության դեմ պայքարի ուժեղացումը): 10. Անձնական ազատության և անձեռնմխելիության իրավունքը և դրա երաշխիքները: 11. Մասնավոր կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը. (ոչ պաշտոնական շփումների շրջանակը, հարկադրված կապերը, մարդու ներաշխարհը, ընտանեկան կապերը, կրոնական համոզմունքները և այլն): 12. Բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքը: Բնակարանի և բնակիչների հասկացությունը: Բնակարան մուտք գործելու իրավունքի սուբյեկտները և պայմանները: 13. Ազատ տեղաշարժվելու և բնակավայր ընտրելու իրավունքը: 14. Խղճի և հավատքի (կրոնի) ազատության իրավունքը: Կրոնական կազմակերպությունների ձևավորման կարգը և իրավական վիճակը: 15. Մտքի (արտահայտվելու) և խոսքի ազատության իրավունքը: 16. Միավորվելու իրավունք: 17. Խաղաղ, առանց զենքի հավաքներ անցկացնելու իրավունք: 18. Տեղեկատվության ազատության իրավունք: 19. Պետության կառավարմանը մասնակցելու իրավունք: Քաղաքացիության հասկացությունը: Պետության և քաղաքացու միջև կապերի բնույթը (իրավական և կայուն, անձին որպես քաղաքացի ճանաչելը, փոխադարձ իրավունքները և պարտականությունները): Հպատակությունը և անձին չհանձնելը: 20. ՀՀ քաղաքացիության սկզբունքները: Քաղաքացիության ընդհանուր (արյան և հողի իրավունքի) և մասնավոր (իրավահավասարության, կամավորության, քաղաքացիությունից զրկելու անթույլատրելիության, բացառիկության, արտասահմանում ապրողների քաղաքացիության պահպանման, ազգությամբ հայերի քաղաքացիության ձեռքբերման պարզեցվածության, ամուսնու քաղաքացիության մեխանիկական ձեռքբերման մերժման) սկզբունքների բովանդակությունը: Երկքաղաքացիության բազմաքաղաքացիության) միջազգային	
---	--

իրավական և ներպետական խնդիրները:

21. ՀՀ քաղաքացիության ձեռքբերման հիմքերը (ծնունդը, քաղաքացիության ճանաչումը, ստանալը, վերականգնվելը, խմբակային ձեռքբերելը, այլ հիմքեր) և կարգը ըստ ՀՀ քաղաքացիության մասին օրենքի:

22. ՀՀ քաղաքացիության դադարեցումը: Դրա հիմքերը (դուրս գալը, այլ պետության քաղաքացիություն ընդունելը) և կարգը: Քաղաքացիությունից դուրս գալուն խոչընդոտող հիմքերը: Քաղաքացիությունից զրկելը որպես բացառիկ միջոց:

23. Երեխաների քաղաքացիության որոշման կարգը: Երեխաների քաղաքացիության որոշման դեպքում երեխայի շահերի հաշվառումը:

24. Քաղաքացիության վերաբերյալ գործերի լուծման կարգը: Այդ գործընթացին մասնակցող մարմինների (ՀՀ Նախագահին առընթեր քաղաքացիության հարցերի հանձնաժողովը, նրա աշխատակազմի ներման, քաղաքացիության, պարգևների և կոչումների վարչությունը, կառավարությունը, ՀՀ ոստիկանությունը, արտաքին գործերի նախարարությունը և դիվանագիտական ծառայությունները) պարտականությունները:

25. Փախստականների իրավական վիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում: Փախստականի կարգավիճակ ստանալու կարգը: Փախստականի կարգավիճակ ստանալու դիմումի մերժումը և դրա գանգատարկման կարգը:

26. Քաղաքական ապաստանի իրավունքը և իրացման եղանակները: Դիվանագիտական ապաստանի ինստիտուտը: